

Mladinska stanovanja – pogled nanje skozi oči mladostnikov in vzgojiteljev

Independent Living Program – from the Point of View of Youngsters and their Care Workers

Tina Mržek in Mitja Krajncan

Povzetek

Tina Mržek, univ. dipl. soc. ped., Mladinski dom Jarše, Stanovanjska skupina Črnuška gmajna, Jarška 44, 1000 Ljubljana
e-naslov: tina.mrzek@gmail.com

Mitja Krajncan, dr. soc. ped., Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani, Kardeljeva ploščad 16, 1000 Ljubljana, e-naslov: mitja.krajncan@pef.uni-lj.si

Članek obravnava mladinska stanovanja ali poodpustno bivanje za mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi težavami skozi izkušnje mladostnikov, ki v njih prebivajo, ter vzgojiteljev, ki z njimi delajo. Mladinsko stanovanje je oblika dela, namenjena mladostnicam in mladostnikom, ki po končani obravnavi v stanovanjski skupini nimajo možnosti samostojnega življenja ali vrnitve domov k staršem. Tem mladostnikom je zato omogočeno samostojno bivanje z nadaljnjim spremljanjem in podporo vzgojitelja ali mentorja. Tako se utrjujejo rezultati, doseženi v stanovanjski skupini, ter pridobiva neodvisnost in sposobnost samostojnega življenja. Mladinska stanovanja ali tudi postanovanjska oblika obravnave ali poodpustno spremljanje so namenjeni mladostnikom po dopoljnjeni polnoletnosti. V pričujoči raziskavi smo želeli prek analize pripovedi dveh mladostnic, prebivajočih v mladinskih stanovanjih, in njunih dveh mentorjev

izvedeti, kakšne so njihove izkušnje in mnenja o tej obliki bivanja in dela. Temeljna ugotovitev je, da so mladinska stanovanja učinkovita in potrebna oblika dela, ki potrebuje nadaljnje raziskovanje in razvoj.

Ključne besede: *mladinsko stanovanje, poodpustno spremljanje, osamosvajanje, mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi težavami, vzgojitelji.*

Abstract

The article discusses apartments for the youth with emotional and behavioral problems and their lives after leaving residential treatment – the independent living program. The discussion is based on their experiences and the experiences of the care workers working with them. Such apartments are appropriated to youngsters who leave care and do not have the possibilities for independent living or returning to their parents' home. Thus the youngsters are enabled to live relatively independent lives with the help and support of pedagogues or mentors. On the one hand, this means a continuation of the past successful work at the residential house and, on the other hand, it is a chance for the youngsters to gain greater independency and abilities for independent living. Such apartments and aftercare monitoring are intended to be used by youngsters under their age of majority. In the present research, we have analyzed the stories of two girls living in such apartments and the stories of their mentors. We have tried to find out what are their experiences and opinions of this type of work and living are. The basic findings of the research are that apartments for youth are an effective and necessary form of work, which still needs further research and development.

Key words: *independent living program, aftercare monitoring, emancipation, youngsters with emotional and behavioral problems, care workers.*

Uvod

Med najbolj prepoznane institucionalne oblike dela z otroki in mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi težavami običajno umestimo vzgojne zavode in stanovanjske skupine, vendar pa poleg teh v našem prostoru že leta obstajajo tudi mladinska stanovanja. Kot poodpustna oblika dela so ta slabše prepoznana, čeprav jih v svoj program dela vključujejo tri slovenske ustanove. Vzroke lahko iščemo na različnih ravneh, vsekakor pa je pomemben razlog zakonska neurejenost področja. V drugih, predvsem nemško govorečih državah, so mladinska stanovanja za določeno ciljno skupino uporabnikov uveljavljen koncept dela, saj poudarjajo spremljanje in pomoč na poti v samostojnost v nasprotju z nadzorovanjem in umetnim oblikovanjem vsakdana (Stumpp, 1996). V Sloveniji so mladinska stanovanja nastala na pobudo ustanov in strokovnih delavcev ter iz potrebe po nadaljnjem spremljanju mladostnikov, ki po odhodu iz stanovanjske skupine nimajo možnosti povsem samostojno zaživeti.

Kaj je mladinsko stanovanje?

Mladinsko stanovanje je oblika dela, namenjena mladostnikom in mladostnicam, ki so bili nameščeni v stanovanjsko skupino in so dosegli cilje, postavljene ob sprejemu, nimajo pa možnosti vrnitve domov oziroma takoj po odpustu samostojno zaživeti, saj poleg finančne pomoči potrebujejo tudi redno spremljanje in oporo s strani vzgojitelja (mentorja).¹ Tako bivanje v mladinskem stanovanju še dodatno utrdi rezultate, ki so bili doseženi med vzgojnim procesom v stanovanjski skupini. Za mladostnike, ki že praktično vse življenje živijo v institucijah, je odpust velika življenjska sprememba, zato za ta korak potrebujejo veliko podpore. Temeljna pomanjkljivost institucij namreč je, da mladi v njih ne doživijo resničnih eksistenčnih izzivov, saj je za njih bolj ali manj poskrbljeno. Prav zato se zunaj institucije (zavoda ali stanovanjske skupine) slabo znajdejo, saj znotraj zavodske

¹ V okviru strokovnega dela na področju mladinskih stanovanj je primerneje uporabljati izraz mentor ali svetovalec, saj se njegova vloga razlikuje od vloge vzgojitelja v stanovanjski skupini.

situacije tudi ni lahko oceniti, kako bo mladostnik funkcioniral v realnem življenju.

Kojič (1995) navaja naslednje razloge za načrtovanje poodpustnega spremljanja:

- omejene možnosti zaposlovanja, kar je tudi posledica podaljšane dobe izobraževanja (nadaljevanje šolanja na višjih in visokih šolah);
- večje število mladostnikov, pri katerih med procesom usposabljanja ni bilo mogoče skleniti minimalnega konsenza za skupno bivanje z ožjimi družinskimi člani;
- mladostniki po odpustu iz stanovanjske skupine preverijo na novo pridobljene vedenjske vzorce, kar pa se brez opore svojcev ali strokovnjakov lahko konča s ponavljanjem vedenjskih vzorcev, ki so bili prvotni razlog za namestitev v institucijo;
- slabi ali nemogoči prostorski in finančni pogoji za nadaljevanje ali zaključek izobraževanja, oddaljenost kraja bivališča od kraja šolanja in druge ovire.

V zadnjem obdobju se v Mladinskem domu Jarše uveljavlja še drugi, tako imenovani nizkopražni program mladinskega stanovanja, ki je namenjen mladostnikom in mladostnicam, ki so bili z odločbo centra za socialno delo nameščeni v stanovanjsko skupino, so nezmožni bivanja v skupini, jim bivanje v skupini in neupoštevanje pravil onemogoča napredek in pri katerih ni strokovne podlage za namestitev v drugi vzgoji zavod (Interno gradivo MDJ, 2007).

Cilji bivanja in oblike dela v mladinskem stanovanju

Osnovni namen mladinskih stanovanj je prehod mladostnikov v samostojno življenje, torej utrditev na novo pridobljenih vedenjskih vzorcev, dokončanje šolanja, ureditev zaposlitve in bivalnih pogojev. Mladostnik si sam oblikuje strategije in načine premagovanja ovir, napredovanja, učenja, razporejanja časa in podobno, kar pomeni dokončno oblikovanje identitete. Poleg tega pa naj bi mladostnik in vzgojitelj med bivanjem v mladinskem stanovanju s sodelovanjem dosegla še naslednje cilje: dokončno oblikovanje identitete mladostnika, spodbujanje in učenje samostojnosti mladostnika,

utrditev na novo pridobljenih vedenjskih vzorcev, izobraževanje ali delo v želeni poklicni smeri, razvijanje in utrjevanje intelektualnih, telesnih in drugih potencialov, razvijanje odgovornega odnosa do sebe in soljudi, do naravnega in družbenega okolja, kulturno in socialno udejstvovanje, humanizacija odnosov, pomoč pri pridobitvi bivalnih pogojev za popolno osamosvojitvev in vodenje lastnega gospodinjstva ter preprečevanje regresije v razvoju pozitivnih vedenjskih vzorcev.

V mladinskih stanovanjih je prisotna individualna oblika dela, povečini po potrebi in dogovoru, v nekaterih institucijah pa so srečanja določena vnaprej v nekem časovnem intervalu. Gre predvsem za formalne in neformalne obiske, komunikacijo po telefonu ali dogovorjena srečanja zunaj stanovanja. V nasprotju s klasičnimi svetovalnimi okolji je zaželeno, da mladostniku vzgojitelj svetuje v vsakdanjih situacijah. Naloge mentorja so po Kojiču (1995): svetovanje in pomoč pri iskanju primerne lastne sobe ali stanovanja, zagotovitev osnovnih pogojev za življenje (prehrana, higienski in zdravstveni pogoji), nudenje opore in pomoči pri zahtevah samostojnega življenja, svetovanje pri razreševanju konfliktov, stisk in težav, pomoč pri učenju in zaposlovanju, zaščita socialne in osebne integritete. Poleg omenjenih so naloge mentorja še: pomoč pri komuniciranju oziroma navezovanju stikov z različnimi institucijami (upravne zadeve, zdravstvene ustanove), pomoč pri sestavi individualnega načrta, nadzor nad realizacijo zastavljenih ciljev, povezovanje z drugimi vzgojitelji in mladostniki v mladinskem stanovanju in mesečna evalvacija oziroma analiza življenja v mladinskem stanovanju skupaj s stanovalci in njihovimi mentorji (Hofbauer, 2008).

Organizacija dela v mladinskem stanovanju

V Sloveniji je praksa takšna, da se v mladinsko stanovanje namesti mladostnika, ki je pred tem že bival v stanovanjski skupini zavoda ali doma, pri katerem je organizirano tudi mladinsko stanovanje. Razlogi za to so praktične narave, saj tako vzgojitelji mladostnika že poznajo, vedo, od kod prihaja, kakšne težave ima in kako se z njimi spopada ter mu lahko bolj zaupajo. Postopek za sprejem se začne po ugotovitvi potrebe in možnosti za vključitev v

mladinsko stanovanje. Izhaja iz evalvacije v stanovanjski skupini, kjer se opredelijo argumenti za namestitvev. Mladostnik mora za bivanje v mladinskem stanovanju izpolnjevati določene pogoje, ki se delijo na splošne (starost vsaj 17 let, osebna zrelost, motiviranost, izobraževanje, finančna sredstva) in specifične. Zelo pomemben pogoj je prostovoljna odločitev posameznika.

Ob sprejemu se z mladostnikom sklene sporazum o izvajanju programa mladinskega stanovanja, pri čemer so prisotni tudi starši mladostnika ter svetovalec pristojnega centra za socialno delo. V sporazumu se jasno določijo obveznosti ustanove, ki izvaja program, in obveznosti mladostnika ter njegove pravice in dolžnosti. Bivanje v mladinskem stanovanju običajno traja od treh mesecev do enega leta, ob izrednih primerih pa ga je ob soglasju vseh akterjev (mladostnika, strokovnega tima in pristojnega centra za socialno delo) možno tudi podaljšati.

Financiranje programa mladinskega stanovanja za mladostnika poteka še naprej iz sredstev, namenjenih bivanju mladostnika v stanovanjski skupini. Eden izmed pogojev za bivanje v mladinskem stanovanju je lasten dohodek mladostnika (štipendija, dohodek iz delovnega razmerja, dohodek od dela prek študentskega servisa, pokojnina staršev), s katerim si krije najemnino za stanovanje ali druge stroške. Poleg tega ustanova vsem mladostnikom mesečno izplačuje finančni znesek z naslova sredstev oskrbnih dni in razširjene oskrbe, s katerimi si plačujejo preostale stroške. Skladno z dogovorom in določili ustanove se del denarja izplačuje v gotovini, del pa se nakazuje na transakcijski račun ali pa se nalaga v varčevalni sklad. Del finančnih sredstev se lahko izplačuje tudi v obliki žepnine, bonov za hrano ali odprte naročilnice v določeni trgovini (Hofbauer, 2008, Interno gradivo Mladinskega doma Jarše, 2007). Glede plačevanja stroškov bivanja in najemnine se ustanove razlikujejo med seboj glede na to, ali imajo stanovanje v lasti ali je v najemu.

Odgovorne osebe za izvajanje mladinskega stanovanja so strokovni delavci iz stanovanjske skupine, v kateri je mladostnik prebival pred odhodom v mladinsko stanovanje. Delovna obveznost mentorja se razlikuje glede na ustanovo. V Mladinskem domu Jarše stik poteka v začetku obravnave enkrat tedensko, pozneje pa postopno manj, vendar ne manj kot enkrat na mesec, v Mladinskem domu Maribor pa je delovna obveznost svetovalca 12 ur mesečno.

Intenziteta spremljanja mladostnika se razlikuje glede na program, ki ga vodi določena ustanova, razlikuje pa se tudi glede na individualne potrebe posameznika. Tako nekateri mladostniki potrebujejo le eno srečanje in suportiven pogovor na teden ali mesec, drugi pa potrebujejo vsakodnevno podporo.

Praksa mladinskih stanovanj v Sloveniji

Mladinski dom Jarše

Program mladinskega stanovanja je možno izvajati v podnajemniškem stanovanju, dijaškem domu, študentskem domu, internem stanovanju v prostorih stanovanjske skupine, pri rejnikih oz. skrbnikih in v stanovanju. Mladostnike, ki ne zmorejo uspešno živeti v skupini, se lahko vključi v projekt nizkopražnega programa mladinskega stanovanja (npr. skupina Črnuška gmajna). Z njimi se pred odhodom v mladinsko stanovanje sklene sporazum o sofinanciranju življenja zunaj skupine z minimalnimi zahtevami. Čas bivanja v mladinskem stanovanju je časovno omejen od tri do največ 12 mesecev, bivanje pa je možno podaljšati (Interno gradivo Mladinskega doma Jarše, 2007).

V Mladinskem domu Jarše dopuščajo več možnih oblik mladinskih stanovanj oziroma poodpustnega spremljanja. Niso naklonjeni stanovanju v lasti ustanove, v katerega bi nameščali mladostnike, saj menijo, da je bolje, če se mladostniki sami znajdejo, si stanovanje poiščejo in ga tudi plačujejo. Možna je namestitev mladostnika samostojno v stanovanje, lahko si stanovanje deli s prijatelji. Vzgojitelji mladostnika lahko spremljajo doma pri starših ali enem od staršev, lahko pa gre z uradno odločbo bivat tudi v študentski dom (Mržek, 2009). Izvajajo tudi bivanje v notranjem stanovanju v prostorih stanovanjske skupine, kjer mladostnik prav tako biva samostojno, vendar ima ob tem več stikov in pomoči s strani mentorja in preostalih vzgojiteljev. Takšna oblika pomoči je morda bolj primerna za mladostnike, ki še niso popolnoma usposobljeni za dislocirano samostojno bivanje ter jim do te stopnje še manjka majhen korak. V zadnjih letih zaradi potreb po nizkopražnem programu mladinskega stanovanja vključujejo v projekt mlade, ki ne zmorejo funkcionirati v skupini, domov se

ne morejo vrniti, namestitev v drugi vzgojni zavod pa je strokovno neutemeljena. Delo s to populacijo mladostnikov mora biti bolj intenzivno in spremljanje pogostejše, zanje bi bilo tudi primernejše stanovanje v lasti ustanove (prav tam).

Vzgojni zavod Kranj

V vzgojnem zavodu so začeli s postanovanjsko obliko dela že v letu 1998, ko so mladostnika, ki je skoraj večino svojega odrasčanja preživel najprej v zavodskem okolju in nato v stanovanjski skupini, preselili v stanovanje, ki so ga skupaj z njim uredili v starem gradu v Preddvoru (Mržek, 2009). V začetku junija 2008 so v Vzgojnem zavodu Kranj dobili najemno profitno stanovanje (Golob, 2008). Stanovanje je na Zlatem Polju, omogočilo pa naj bi postopno osamosvojitve mladostnikov, ki so okvire skupine prerasli, a povsem samostojnega življenja iz različnih vzrokov še ne zmorejo živeti. Stanovanje je namenjeno dvema stanovalkama, veliko pa je 48 m² (prav tam). Navajanje na samostojno življenje in delo ter vključevanje v socialno okolje pa sta tudi osnovna cilja stanovanja. V VZ Kranj menijo, da bi morali ta koncept najbolj približati tistim mladostnikom, ki imajo največ težav v odrasčanju, in da bi morali biti manj strogi pri postavljanju zahtev ob nameščanju v mladinska stanovanja (Mržek, 2009).

Mladinski dom Maribor

Mladinskemu domu Maribor je leta 2003 donacija Rotary kluba Maribor omogočila ureditev prvega mladinskega stanovanja, ki je bilo namenjeno fantom in je prvo dobilo uradno dovoljenje s strani Ministrstva za šolstvo in šport (Vrbnjak, 2007). Stanovanje je popolnoma opremljeno za tri mlade ljudi in je veliko 50 m². Leta 2007 so dobili še drugo stanovanje, v katerem lahko bivajo dve do tri dekleta (prav tam). Program polsamostojnega življenja je sestavni del pomoči mladim, ki se po končanem bivanju v stanovanjski skupini ne morejo vrniti v družino. Ta program ni namenjen mladostnikom, ki ne želijo ali ne morejo vstopiti na delovni trg (Mladinski dom Maribor, b. d.).

V Mladinskem domu Maribor v mladinska stanovanja nameščajo le mladostnike, ki so predhodno že bivali v eni izmed stanovanjskih skupin, poleg omenjenega pa izpolnjujejo še druge pogoje

(Hofbauer, 2008): polnoletnost, obvezna zaposlitev ali šolanje, zrelost (sposobnost poskrbeti za lastno prehrano, skrb za osebno higieno in urejenost, samostojno učenje, bujenje, pravočasen odhod od doma), sposobnost komunikacije s sostanovalci in širšim okoljem, skrb za zdravje in racionalno ravnanje z denarjem. Z mladostnikom podpišejo pogodbo o bivanju, v kateri se opredelijo pravice in obveznosti, svetovalec pa mladostniku ostane matični vzgojitelj (prav tam).

Delovna obveznost svetovalca je 12 ur mesečno, njegove naloge pa so naslednje: svetovanje in podpora, pomoč pri komuniciranju oziroma navezovanju stikov z različnimi institucijami, pomoč pri sestavi individualnega načrta, nadzor nad izpolnjevanjem zastavljenih ciljev, povezovanje s svetovalci in drugimi mladostniki v mladinskem stanovanju, mesečna evalvacija oziroma analiza življenja v mladinskem stanovanju skupaj s stanovalci in z njihovimi svetovalci (prav tam).

Financiranje programa za mladostnika se ne spremeni, razen povečanja obsega dela matičnega vzgojitelja. Okvirni stroški zajemajo: najemnino (krije jo mladinski dom), elektriko, skupne prostore, smetarino, hladno vodo, ogrevanje vode, ogrevanje stanovanja in čiščenje skupnih prostorov (Hofbauer, 2008). Mladostniki s svojimi prihodki prispevajo svoj delež (eno tretjino), s čimer se stroški zmanjšajo, hkrati pa so to že prvi koraki sprejemanja materialne odgovornosti za lastno življenje (prav tam). Najemnine mladostniki ne plačujejo, zato so dolžni namensko varčevati za začetek v samostojno življenje. Del sredstev iz razširjene oskrbe in lastna privarčevana sredstva ustvarjajo varčevalni sklad, s katerim mladostnik razpolaga po odhodu iz mladinskega stanovanja (Hofbauer, 2008).

Raziskovalni problem in namen raziskave

V Sloveniji segajo zametki nastanka mladinskih stanovanj v začetek prejšnjega desetletja, vendar do danes obstaja na to temo zelo malo pisnih prispevkov. Prav tako tudi ni bila opravljena še nobena raziskava o delovanju tovrstne oblike pomoči, če izvozamo interne evalvacije posameznih ustanov, ki med svoje programe vključujejo mladinska stanovanja. Deloma leži razlog za to tudi v

neurejeni zakonodaji, ki uradno mladinskih stanovanj ne priznava in jim zato tudi ne namenja sredstev za tovrstne dejavnosti.

Temeljni namen raziskave je bil spoznati mnenja uporabnikov in mentorjev ter izkušnje o delovanju mladinskih stanovanj, na eni strani mladostnikov, ki v mladinskih stanovanjih prebivajo, ter na drugi strokovnih delavcev, ki so poklicno zadolženi za to področje. Želeli smo pridobiti osnovne informacije o delovanju mladinskih stanovanj iz obeh perspektiv in tako spodbuditi ustanove in posameznike k razmisleku o tej obliki dela ter hkrati poskusiti prispevati h končni ureditvi statusa mladinskih stanovanj.

Kvalitativna metodologija in vzorec oseb

Raziskava temelji na kvalitativni metodi raziskovanja zaradi specifičnosti raziskovane tematike. Ta do zdaj ni bila obravnavana, prav tako je razširjenost te oblike bivanja in pomoči v našem prostoru majhna. Poleg tega je obravnavana tema dovolj široka, da omogoča izvedbo poglobljenih intervjujev in tako neposreden vpogled v stvarnost mladinskih stanovanj. Skozi delno strukturirane intervjuje je mogoče spoznati tudi individualne poglede intervjuvancev na bivanje in delo v mladinskih stanovanjih.

Vzorec, uporabljen v kvalitativni raziskavi, sestavljajo štirje posamezniki – dve mladostnici, ki živita v mladinskem stanovanju oziroma postanovanjskem režimu, in dva mentorja, ki sta zadolžena za delo s tema mladostnicama. Posamezniki so bili izbrani na podlagi poznanstev in možnosti sodelovanja z Mladinskih domom Jarše. Vsi so v intervjuje privolili osebno. Dekleti (Stella in Layla²) sta stari 18 let in živita v različnih mladinskih stanovanjih, kjer so tudi različna pravila in pogoji bivanja. Vzgojitelja sta njuna mentorja, prvi (Pat) ima večletne izkušnje na tem področju, drugi (Mat) je s tovrstnim delom začel v preteklem šolskem letu, oba pa dekleti spremljata že od časa bivanja v stanovanjskih skupinah.

² Imena so izmišljena.

Postopek zbiranja in obdelave podatkov

Podatke za raziskavo smo zbrali z izvedbo štirih polstrukturiranih ali odprtih intervjujev. Pred izvedbo intervjujev smo pripravili dve predlogi za intervjuje, torej seznama okvirnih tem, ki smo jih črpali iz že pridobljenih podatkov. Treba je bilo sestaviti predlogo vprašanj za mladostnici in predlogo vprašanj za strokovna delavca. Predloge so bile okvirne, tako da so se lahko med pogovorom vprašanja prilagajala ter postavljala dodatna podvprašanja. Intervjuji so bili izvedeni v maju in juniju 2009 in trajali različno dolgo, od dvajset minut do pol ure. Intervjuji so bili izvedeni posamezno – v prostoru sva bila prisotna samo spraševalka in intervjuvani, da ne bi kdo od navzočih s svojo prisotnostjo vplival na zbranost in odgovore intervjuvanega. Da bi se izognili izgubi podatkov, smo intervjuje posneli z diktafonom in jih pozneje dobesedno prepisali, uredili ter spremenili imena zaradi varovanja osebnih podatkov.

Podatke smo obdelali po postopku kvalitativne analize. Izbrali smo odprto kodiranje – induktivni pristop, kjer smo skozi branje besedila odkrivali pomembne teme. Intervjuje smo oblikovali v tabele in posameznim delom besedila pripisali najprej kode 1. reda, te pa smo nato smiselno združili v manjše število kod 2. reda. Pri tem smo uporabili postopek kategoriziranja, pri katerem smo dodelili isto ime opisom, pri katerih smo prepoznali nekaj skupnega. Tako smo dobili deset kategorij pri vzgojiteljih in osem pri mladostnicah – večina jih je med seboj podobnih, kar omogoča medsebojno primerjavo. Dobljene kode 2. reda smo nato definirali, razporedili v domnevne odnose in poskušali oblikovati teoretični okvir.

Opis rezultatov in interpretacija

Analiza izkušenj in mnenj mentorjev

V mladinskem stanovanju obstaja več različnih oblik dela, saj poteka obravnava pri vsakem mladostniku drugače. Mladostnike pri obravnavi vzgojitelji razlikujejo glede na njihove razlike v telesnem, kognitivnem, socialnem in čustvenem razvoju ter tako k vsakemu pristopajo individualno ter ustrezno njegovim individualnim značilnostim, sposobnostim in zmožnostim prilagodijo zahteve,

naloge, obremenitve in ugodnosti (Interno gradivo Mladinskega doma Jarše, 2007). Čeprav je glavni cilj obravnave v obeh oblikah poodpustnega bivanja enak, to je vzgoja k samostojnosti, pa se **oblike dela** precej razlikujejo. Povsod je glavni poudarek na individualnem načinu dela, velike razlike pa se pojavljajo v pogostosti spremljanja. Individualno delo je pomembno predvsem kot način nudenja pomoči, svetovanja in opore pri prepoznavanju in reševanju lastnih težav, težkih življenjskih situacij in osebnih problemov (Horvat, 2000). Običajna obravnava mladostnika pomeni, da je ta normalno končal bivanje v stanovanjski skupini in dosegel zastavljene cilje. Takšen način spremljanja mladostnika ni velika obremenitev za vzgojitelje ali mentorje, saj se število srečanj postopoma zmanjšuje, mladostnik pridobiva samostojnost. Oblika dela v drugem obravnavanem mladinskem stanovanju se precej razlikuje od prve, saj gre za postanovanjsko obliko obravnave. Delo z mladostniki v takšnem stanovanju je nestandardizirano, saj praktično poteka na dveh različnih ravneh. Vzgojitelji namreč delajo v stanovanjski skupini, poleg te pa je še postanovanjska skupina, v kateri samostojno prebivata dve dekleti. Ti dve obliki dela sta sicer ločeni, vendar prostorsko zelo skupaj, kar delo otežuje, saj sta tako organizacija in življenje mladostnic v stanovanju zelo povezana s stanovanjsko skupino. Težava je tudi prehod iz stanovanjske skupine, kjer je delo bolj strukturirano, v postanovanjsko obliko. V postanovanjskem režimu se mentor Mat³ z mladostnico sreča približno enkrat dnevno, ko jo obiše v stanovanju, poleg tega pa jo spremljajo tudi drugi vzgojitelji. Mladinsko stanovanje v pravem pomenu je bolj dislocirana enota, zato se mentor Pat z mladostnico srečuje redkeje, po dogovoru, srečanja pa potekajo na vsakdanjih lokacijah. V Patovi ustanovi obstaja tudi druga oblika obravnave, nizkopražni program, ki je namenjen mladostnikom, ki niso dosegli zastavljenih ciljev in ne zmorejo bivati v skupini. Pri njih bi bilo potrebno intenzivnejše spremljanje, večji vložek dela, torej drugačna formulacija mladinskega stanovanja. Tudi Mat imenuje postanovanjsko obliko obravnave nizkopražni program, saj je stanovanje poleg stanovanjske skupine, torej sta povezava in nadzor nad mladostnicama večja, delo pa ni več tako strukturirano. Mladostnici imata tako vzgojitelje vedno blizu, torej gre bolj za nekakšno vmesno stanovanje, kjer so mladostniki lahko samosvoji,

³ Imeni Mat in Pat sta izmišljeni.

če pa potrebujejo pomoč, je ta blizu. Matu se sicer zdi učinkovitejša oblika dislocirano stanovanje, vendar je tudi ta oblika dela koristna in nujna, ker mladostniki lažje napredujejo v samostojnost.

Mentorja se strinjata, da se pri velikem številu mladostnikov po dohodu iz stanovanjske skupine kaže potreba po nadaljnjem spremljanju. Glavni namen **pomoči v mladinskem stanovanju** je usposabljanje za samostojno bivanje, za kar pa mladostnik potrebuje podporo nekoga bolj odraslega. Osrednji cilj obravnave v mladinskem stanovanju je torej vzgoja k samostojnosti, ta pa vsebuje več majhnih učnih ciljev (Imperl, 1986): shajati z denarjem in znati z njim razpolagati, samooskrba pri zadovoljevanju življenjskih potreb, prepoznati konfliktno situacijo in jih obvladati, pripraviti se na poznejše življenje, demokratično razreševanje konfliktov, skupno življenje in sodelovanje z osebami nasprotnega spola ter graditev samozaupanja in samozavedanja. Mat poudarja predvsem opolnomočenje mladostnikov, da si bodo znali sami pomagati in se bodo sami bolje znašli. Vzgojitelji namreč izhajajo iz perspektive moči, saj posameznika spodbujajo ter mu pomagajo izkoristiti svojo moč in vire, da dosežejo svoje cilje, pri tem pa poskušajo moč posameznika podpreti tudi v skupnosti (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl, in Možina, 2005). Pat opozarja na nevarnost prevelikega vključevanja vzgojiteljev v proces pomoči ter na pomembnost utemeljenosti pomoči pri mladostnikih, ki jo zares potrebujejo. Strinjata se, da je pomoč usmerjena na različna področja, da gre za človeško in finančno podporo ter deloma tudi za reševanje stanovanjske problematike. Način dela v Matovi ustanovi je premalo usmerjen na mladostnikovo osebno rast in na poudarjanje določenih vzgojnih zahtev.

Glavna **ciljna populacija mladinskega stanovanja** je v obeh ustanovah enaka – to so mladostniki, ki so končali bivanje v stanovanjski skupini in nimajo možnosti vrnitve domov ali drugih možnosti bivanja. Primanjkuje jim spretnosti za samostojno življenje, saj nimajo izkušenj z življenjem zunaj stanovanjske skupine. Lahko so anksiozni in jim pogosto primanjkuje občutka varnosti. Ti mladi ljudje so bili pogosto zapostavljeni že v otroštvu, pri njih je posebej velik zaostanek na čustvenem področju, kar se izraža v iskanju varnosti pri odraslih, v želji po priznanju, po tem, da bi nekomu nekaj pomenili (Kiehn, 1997). Druga ciljna skupina v Patovi ustanovi pa so mladostniki, ki so nezmožni bivanja v skupini,

se niso sposobni držati pravil, v skupini ne zmorejo funkcionirati in jih ni mogoče namestiti v drugi vzgojni zavod.

Velik problem v delovanju mladinskih stanovanj je pomanjkljiva **sistemska urejenost področja**. Prva uradna omemba mladinskih stanovanj je bila v Okvirnem vzgojnem programu za delo v vzgojnih zavodih, stanovanjskih skupinah, mladinskih domovih in prevzgojnem domu (Skalar idr., 1995), ki mladinsko stanovanje omenja kot obliko dela oziroma kot eno vrsto stanovanjskih skupin. Mladinsko stanovanje kot samostojna oblika pomoči in namestitve namreč ni opredeljeno v nobenem zakonu, neurejenost pa se kaže v pomanjkanju zmogljivosti za mladostnike, slabem sodelovanju z drugimi ustanovami, predvsem pa v pomanjkanju standardov za delo. Vzgojitelji svoje delo opravljajo po lastnem občutku in po zgledu drugih, potrebovali pa bi določene standarde in kriterije dela. Matov predlog za celoten sistem postanovanjske obravnave bi vključeval postanovanjsko obliko dela, iz katere bi mladostniki napredovali v dislocirano mladinsko stanovanje. Zdaj to obliko izvajajo pollegalno, vendar je kljub upoštevanju zakonov in določb še vedno prisoten strah pred morebitnimi težavami.

Mentorja se strinjata, da sta glavni **alternativi mladinskim stanovanjem** dijaški in študentski dom. Druge možnosti so še vrnitev domov ali pa lastna zaposlitev in samostojno bivanje, saj je mladostnikov, ki si želijo študirati naprej, zelo malo. Pat poudari, da so v večini dobri uspehi tudi tistih posameznikov, ki se osamosvojijo takoj po odhodu iz stanovanjske skupine.

Glede načel **financiranja samostojnega življenja mladostnikov** v poodpustnem bivanju se ustanovi obeh mentorjev med seboj zelo razlikujeta. V dislociranem mladinskem stanovanju (Pat) mladostnikom ne krijejo stroškov stanovanja, ampak le stroške bivanja, za katere dobijo denar na podlagi računov. Mladostnik mora tudi sam imeti vir prihodka, ki je lahko prihodek od študentskega dela ali pa štipendija, pokojnina in podobno. Eden izmed pogojev za bivanje v mladinskem stanovanju je namreč lasten dohodek mladostnika (štipendija, dohodek iz delovnega razmerja, dohodek od dela prek študentskega servisa, pokojnina staršev), s katerim si krije najemnino za stanovanje (Interno gradivo Mladinskega doma Jarše, 2007). V postanovanjski obliki obravnave (Mat) pa mladostnikom ni treba plačevati stanovanja in stroškov bivanja, poleg tega pa imajo na mesec na voljo tudi določeno vsoto denarja za

prehrano. Mladostniki mesečno varčujejo v poseben sklad, ta denar pa jim je na voljo ob odhodu. Financiranje mladostnika oziroma programa temelji na sredstvih za stroške oskrbe in sredstvih za stroške razširjene oskrbe po veljavnih cenikih ministrstva za šolstvo in šport.

Mentorja se strinjata, da je **delo vzgojitelja v mladinskem stanovanju** oteženo zaradi pomanjkanja oprijemljivih standardov in smernic dela neurejenega področja. Zato so mentorji še dodatno obremenjeni in nosijo veliko odgovornost. Ta tema je v intervjujih pogosto izpostavljena, kar kaže na nezadovoljstvo s sedanjo situacijo, saj zaradi tega prihaja tudi do razhajanj med vzgojitelji. Pri obeh mentorjih je tudi opazna želja po še večji aktivnosti v mladinskem stanovanju kakor težnja po raziskovanju te oblike vzgojne pomoči, vendar bi morale biti za to na razpolago več časa. Naloge vzgojiteljev so široke – mladostnike podpirajo, usmerjajo, jim nudijo varnost in podporo. Zadolženi so predvsem za svetovanje in podporo mladostniku, pomoč pri komuniciranju oziroma navezovanju stikov z različnimi institucijami (upravne zadeve, zdravstvene ustanove), pomoč pri sestavi individualnega načrta, nadzor nad realizacijo zastavljenih ciljev, povezovanje z drugimi vzgojitelji ter drugimi mladostniki v mladinskem stanovanju, mesečno evalvacijo oziroma analizo življenja v mladinskem stanovanju skupaj s stanovalci in njihovimi mentorji (Hofbauer, 2008). Vendar pa opravljajo tudi naloge, ki ne spadajo v opisane zadolžitve, saj mladostnike velikokrat spremljajo tudi po njihovem odhodu iz stanovanjske skupine ali mladinskega stanovanja.

Mentorja različno opisujeta **odnos z mladostnico**. Pat opisuje odnos kot zaupljiv in odprt, trudil se je biti Stelli opora za izpeljavo ciljev in je vedno zaupal v njeno smiselno ravnanje. Po drugi strani odnos opisuje kot razburkan, težave so se kazale predvsem pri mladostničinem prelaganju dogovorov in prisiljevanju mentorja, da je pogojeval izvedbo s prekinitvijo pogodbe. Mat opisuje odnos z Laylo kot površen, mladostnica ima velikokrat občutek prenasičenosti s pozornostjo, primanjkuje ji svobode. Njun odnos je zaznamovan z zavedanjem, da bo trajal le kratek čas, in zato ni velike želje po zbližanju. Mat se v svojem odnosu do mladostnice vidi kot brat, ki se je angažiral glede njenega vsakdanjega materialnega sveta. Mladostnik, ki praktično živi z vzgojiteljem, tega namreč ne doživlja zgolj kot človeka v funkciji vzgoje, temveč kot starejšega

človeka z več izkušnjami in znanjem, ki deluje predvsem na osnovi lastne osebnosti (Benedik, 1978). Težave so se kazale predvsem pri njeni pasivnosti in težnjah po manipulaciji. Pri tem moramo seveda upoštevati, da je ta populacija mladostnikov velikokrat oškodovana na področju medosebnih odnosov, kar narekuje vzgojiteljem nalogo, da dolgoročno in trajno vzpostavljajo stik z varovanci kot nova odnosna oseba, omogočajo psihično reorganizacijo v smislu utrditve jaza mladostnika in pridobitve sposobnosti za razreševanje obremenjujočih odnosov (Klasinc, 2000).

Tudi **družbeni odnosi deklet** se precej razlikujejo, saj se pozna bližina postanovanjskega režima in oddaljenost mladinskega stanovanja od stanovanjske skupine. Tako je Layla v postanovanjski obliki večkrat v interakciji z mladostniki, oni si želijo njene družbe, vendar pa je ta odnos v bistvu površen. Stella, katere vzgojitelj je Pat, je imela že v stanovanjski skupini precej neodvisen položaj in se je tudi po odhodu hitro ločila ter z nikomer ni ohranjala stikov. Tudi od sošolcev je odstopala, prijatelje je iskala med sebi podobnimi.

Mentorja se strinjata, da tudi **po odhodu iz mladinskega stanovanja** in stanovanjske skupine z mladostniki, če to le želijo, ohranijo stike, prostovoljno, neformalno in kljub prekinitvi odločbe. Pat opaža, da se mladostniki po odhodu večinoma dobro znajdejo, je pa pri vseh opazen najprej padec in pozneje ponoven vzpon uspešnosti, ki pa je hitrejši v mladinskem stanovanju. Layla si nadaljnjega spremljanja ni želela, njena želja je čim hitreje oditi, Stella pa tudi po odhodu ostaja v stikih s Patom.

Analiza izkušenj in mnenj mladostnic Stelle in Layle

Mladostnici zelo podobno definirata **bivanje v mladinskem stanovanju**, torej kot zadnjo stopnjo pred odhodom mladostnika v samostojno življenje, kjer gre za samostojnost, neodvisnost posameznika, redkejša stike z mentorjem in manjši nadzor. Koncept samostojnega bivanja temelji na spoznanju, da je učinkoviteje staviti na kakovost in intenzivnost skrbstva kot pa na čezmerno ponudbo (Stumpp, 1996). Pomembno je tudi, da mladostniki potrebujejo svobodo, v kateri se razvijajo, preverjajo in ki jo doživljajo brez nadzorstva odraslih (prav tam). Mladostnici sta samostojni, sami si razporejata čas in delo za šolo, skrbita za prehrano. Prednosti te oblike dela za

mladostnika v primerjavi z bivanjem v stanovanjski skupini so: večja 'življenjskost', približanje realnemu življenju, večja samostojnost mladostnika, skrb zase, učenje razpolaganja z viri preživetja in večja kompetentnost pri vsakodnevnih opravilih (Interno gradivo Mladinskega doma Jarše, 2007). Stanovanjsko skupino sta zapustili z 18 leti, Stella je zaradi nesporazuma šla najprej živet v domačo hišo, ker pa razmere tam niso bile primerne, se je preselila v stanovanje v Ljubljani. Eden izmed razlogov za načrtovanje poodpustnega bivanja so namreč tudi slabi ali nemogoči prostorski in finančni pogoji za nadaljevanje ali zaključek izobraževanja, oddaljenost kraja bivališča od kraja šolanja in podobne ovire (Kojič, 1995). Stanovanje si je poiskala sama prek spleta, pred vselitvijo pa je podpisala sporazum, v katerem so določene obveznosti ter pravice in dolžnosti ustanove in mladostnika. Layla se je preselila bližje, stanovanja ji ni bilo treba iskati, s selitvijo pa se je strinjala takoj, saj se je počutila preveč omejeno, nadzirano. S stanovanjem je zadovoljna, moti jo lokacija stanovanja v samskem domu ter ločenost od stanovanjske skupine, kar jo navdaja z občutki zapostavljenosti in osamljenosti, boji se odhoda v samostojno življenje. Stella bi si želela daljšega trajanja pomoči, predvsem v smislu denarne pomoči.

Načini pomoči mladostnikom se v postanovanjski obliki obravnave in mladinskem stanovanju precej razlikujejo. V postanovanjskem režimu se mentor, mladostnik in preostali vzgojitelji pogosteje srečujejo, ob ponedeljkih imajo tudi redne sestanke. V dislociranem mladinskem stanovanju pa so srečanja redkejša, po navadi enkrat mesečno. Glavni poudarek je na pridobivanju samostojnosti, pomoč pa poteka tudi pri vsakdanjih zadevah in na denarnem področju. Layla stroškov bivanja in stanovanja ne plačuje, denar le varčuje in se uči ravnati z njim. Stella pa mora imeti tudi lasten vir prihodka, saj sama plačuje stroške stanovanja. Eden izmed pričakovanih rezultatov, ki naj bi jih mladostnik dosegel z bivanjem v mladinskem stanovanju, je namreč tudi racionalno ravnanje z denarjem in ekonomično vodenje lastnega gospodinjstva (Hofbauer, 2008). Del Stelline pomoči je bilo tudi iskanje stanovanja, saj je tudi to en segment samostojnosti. Njena želja je stanovanje v lasti ustanove, predvsem zaradi nižjih stroškov za najemnino, po drugi strani pa se zaveda, da je smisel osamosvajanja tudi to, da si stanovanje najdeš sam. Predlaga

vmesno stanovanje, v katerem bi mladostnik bival, dokler ne najde svojega stanovanja.

Mladostnici zelo različno **gledata nase in na svoje osebne lastnosti**. Stella je veliko bolj zrela in odrasla kljub svoji neorganiziranosti, svojeglavosti in prelaganju obveznosti. Vidi se, da je bila že v preteklosti vajena samostojnosti, iznajdljivosti in skrbi zase. Polno je zaposlena, prostega časa ji primanjkuje. Prihodnosti se v nasprotju z Laylo ne boji, saj že načrtuje nadaljnje izobraževanje in ustanovitev lastnega podjetja. Layla po eni strani velikokrat poudari pomen samostojnosti in neodvisnosti, a se prav tega tudi boji. Strah jo je samostojnega bivanja, negotovosti, pomanjkanja denarja, obenem pa to vrsto neodvisnosti že komaj pričakuje. Bivanje v postanovanjskem režimu ji ustreza, saj vzgojitelji nimajo več toliko nadzora nad njo, lahko svobodno razporeja čas, postala je bolj samostojna, ko potrebuje pomoč, pa je ta vedno blizu. Veliko nestrinjanje izraža v zvezi z omejitvami, obveznostmi in nadzorom, moti jo tudi premalo družbe, saj je ločena od stanovanjske skupine.

Mladostnici se strinjata, da **alternativi mladinskemu stanovanju**, kot sta dijaški in študentski dom, ne prideta v poštev, saj je tam še več omejitev, nadzora, več hrupa in manj prostora. Stellina domača hiša tudi ni več primerno bivališče, poleg tega pa je preveč oddaljena od Ljubljane.

Bivanje mladostnic se precej razlikuje tudi v **finančnem vidiku**, saj Stella stroške bivanja plačuje sama, zaradi česar mora imeti tudi svoj prihodek, stroške najemnine pa plača ustanova, vendar jih mora mladostnica dokazati z računi. Financiranje programa mladinskega stanovanja za obe mladostnici poteka še naprej iz sredstev, namenjenih bivanju mladostnika v stanovanjski skupini. Stella je nekaj denarja zaslužila sama z delom prek študentskega servisa, ima pa tudi štipendijo, rejnino, oskrbnino od ustanove, nekaj denarja pa ji pošilja mama. Denarni vidik je ne skrbi, medtem ko je Laylo vedno strah, da ima premalo denarja in da ne bo mogla samostojno zaživeti, čeprav se zaveda, da si je vse prislužila sama. Ker ima vse stroške stanovanja in bivanja plačane, ji primanjkuje občutka, koliko denarja realno porabi na mesec za samostojno življenje. Realen občutek je pridobila za nakupe hrane, saj ima mesečno na razpolago določen znesek, za katerega mora dobro preračunati, kako ga bo porabila. Del finančnih sredstev se namreč lahko izplačuje tudi v obliki žepnine, bonov za hrano ali v obliki odprte naročilnice

v določeni trgovini (Hofbauer, 2008 in Interno gradivo Mladinskega doma Jarše, 2007). Denar daje tudi v varčevalni sklad, ta denar pa ji bo na voljo ob odhodu za prve stroške stanovanja.

Mladostnici različno povesta o svojih **odnosih z mentorjema**. Stella je zelo redkobesedna in pogovor z mentorja hitro spet preusmeri nase. O odnosu pove, da je smešen, predvsem zaradi njene svojeglavosti in ležernega pogleda na svet. Njuni stiki so redki, predvsem telefonsko in prek spleta, vendar več spremljanja mladostnica ne potrebuje. Svetovanje kot metoda poteka na različne načine: mladostnik lahko pride v stanovanjsko skupino v delovnem času svojega mentorja, mentor ga obiskuje v stanovanju, srečujeta se neformalno zunaj skupine, vedno pa sta dosegljiva po mobilnem telefonu. V nasprotju s klasičnimi svetovalnimi okolji je zaželeno, da vzgojitelj mladostniku svetuje v vsakdanjih situacijah. Mnogo problemskih pogovorov poteka kot 'pogovori mimogrede', ki jih sprožijo vsakdanje situacije, ki jih mladostnik včasih po nekaj minutah prekine, včasih pa se želi na dolgo pogovarjati z mentorjem (Stumpp, 1996). Več o svojem odnosu z Matom pove Layla, kar je razumljivo, saj z njim preživi več časa in igra pomembnejšo vlogo v njenem življenju. Njun odnos ocenjuje kot zadovoljiv, čeprav se ne poznata dolgo časa, zato odnos ni zaupljiv, je bolj svetovalen. Ceni Matovo pripravljenost pomagati, saj se vedno potrudi in izraža skrb, poskrbi za njene želje in potrebe. Mladostnici pomeni težavo pomanjkanje stikov in občutek zapostavljenosti, saj si želi večjo intenzivnost odnosa z vzgojiteljem. Z nekaterimi drugimi vzgojitelji v stanovanjski skupini se dobro razume, z drugimi pa ne, saj pravi, da ne delujejo po njenih pričakovanjih.

Glede drugih **družbenih odnosov** Layla omenja le stike s prebivalci stanovanjske skupine, ki pa jih je po njenem mnenju premalo. Zase meni, da je družabna oseba, zato ji v postanovanjskem režimu manjka druženja in pogovorov, kakršnih jih je bila deležna v stanovanjski skupini. Moti jo, da se s preostalimi mladostniki ne more družiti, saj jih ločujejo zaklenjena vrata. Po drugi strani pa opisuje, da se dobro razume le s tremi mladostniki v stanovanjski skupini, najboljši odnos pa je oblikovala s svojo sestro in sostanovalko v stanovanju. V nasprotju z Laylo si Stella ne želi stikov z mladostniki v stanovanjski skupini in jih tudi z nikomer ni ohranila, saj živi daleč stran. Že nekaj časa načrtuje obisk skupine, vendar ga prelaga zaradi pomanjkanja časa. Ob odhodu iz

stanovanjske skupine je spet obnovila stara prijateljstva v domačem kraju, ni pa obdržala stikov iz srednje šole. Zdaj veliko časa preživi s fantom in veliko dela, tako da so s prijatelji ostali le občasno na zvezi.

Obe mladostnici sta v določenem trenutku glede **pomembnih dejavnosti** dajali velik poudarek študentskemu delu in zaradi tega na stranski tir postavili šolo. Stelli je naporno nočno delo natakariče začelo puščati posledice tudi na zdravju, predvsem pa je zaradi tega zanemarila šolo, zato se je raje posvetila pripravam na maturo. Tudi za Laylo je študentsko delo prioritetno, saj pušča učenje za takrat, ko bo imela čas. Delo je pomembno, ker želi zaslužiti in privarčevati čim več denarja pred svojim odhodom, zato ji ostane tudi malo prostega časa. Stella načrtuje po opravljeni maturi eno leto pavzirati, si vzeti čas zase ter obiskati očeta in mater v tujini ter nekaj časa preživeti z njima.

Sklepi

V kvalitativni raziskavi smo želeli spoznati konkretna mnenja in izkušnje o poodpustnem bivanju tako dveh mladostnic, ki samostojno bivata, kot tudi dveh mentorjev, ki z njima delata in ju spremljata. Raziskava je postala še bolj razgibana, ker smo v njej obravnavali intervjuvance iz dveh različnih oblik poodpustnega spremljanja – dislociranega mladinskega stanovanja in postanovanjskega režima. Zaradi kvalitativne narave raziskave se je treba izogniti kakršnemukoli posploševanju, čeprav so se v intervjujih izrisale tudi določene objektivne značilnosti posameznega programa. Tako je iz odgovorov mentorjev razviden potek dela v obeh oblikah poodpustnega spremljanja, kar lahko povežemo z različnimi vidiki pomoči mladostnicama in njunimi izkušnjami.

Oba načina poodpustne obravnave sta individualna in primerna za določeno populacijo mladostnikov. Dislocirano mladinsko stanovanje z redkejšim spremljanjem, večjo distanco, večjo zahtevo po samostojnosti in finančni samostojnosti mladostnika je primerno za posameznike, ki so sposobni neodvisnega življenja, a potrebujejo občasno svetovanje in finančno pomoč. Postanovanjska oblika obravnave pa je primernejša za mladostnike, ki v stanovanjski skupini zaradi svoje starosti ne morejo več bivati, niso pa še

sposobni popolnega samostojnega življenja ter potrebujejo poleg finančne pomoči pogostejše spremljanje in podporo. Spremljanje namreč poteka vsakodnevno, poleg tega pa imajo mladostniki zagotovljeno tudi popolno denarno pomoč.

Napisano se izraža tudi v odnosu deklet do mentorjev, saj je pri Stelli očitna nekakšna distanca do mentorja, o odnosu pove malo, pri Layli pa je kljub želji po svobodi v ozadju vedno težnja po pogostih stikih z mentorjem, po večji podpori, pomoči in strah pred popolno samostojnostjo.

Obstaja pa še tretji način obravnave, t. i. nizkopražni program, ki izhaja iz opažanj, da določeni mladostniki niso sposobni bivanja v skupini, upoštevanja pravil, izpolnjevanja ciljev, zanje pa tudi ni mogoče bivanje v drugih ustanovah. V to skupino mladostnikov spadajo tisti, ki so nezmožni bivanja v skupini, niso se sposobni strogo držati pravil, v skupini ne napredujejo in jih ni mogoče namestiti v drugi vzgojni zavod. Pri tem poleg finančne pomoči potrebujejo tudi relativno redno spremljanje in oporo s strani mentorja (Interno gradivo Mladinskega doma Jarše, 2007). Delo v takšnem programu s takšno populacijo bi zahtevalo bolj intenzivno spremljanje, večji vložek dela, pri čemer pa naletimo na težave systemskega vidika.

Menimo, da je težko presojati, katera oblika dela je boljša in učinkovitejša, saj vsaka zadosti potrebam svoje ciljne populacije. Dejstvo je, da so potrebe po tej obliki pomoči velike in da se pojavljajo pri širokem krogu mladostnikov. Zato bi bilo najbolje ustvariti kombinacijo vseh teh načinov dela z mladostniki v poodpustnem obdobju. Ko postane nadaljnje bivanje mladostnika v stanovanjski skupini nepotrebno, saj je že dosegel zastavljene cilje, se mora premakniti na višjo raven, kjer bi lahko bila prva stopnja, nekakšno vmesno stanovanje, v katerem bi že bival samostojno, še vedno pa bi imel dovolj tako psihološke, socialne kot tudi finančne podpore. Med tem časom bi si iskal svoje stanovanje, kamor bi se preselil čez nekaj časa in kjer bi bil tudi delež pomoči manjši. Tako bi se z mentorjem srečeval redkeje, se bolj opiral na druge ljudi v svojem okolju in sam prispeval čedalje večji delež denarja za svoje življenje.

Dejstvo, ki je razvidno iz intervjujev z mentorjema, je, da je velika ovira pri razvoju mladinskih stanovanj systemska neurejenost

področja. Zaradi pomanjkanja zakonov, ki bi urejali ta segment, poodpustno spremljanje deluje pod pristojnostjo stanovanjskih skupin in se iz tega naslova tudi financira. Največji problem je prerazporeditev dela med vzgojitelji, saj ti poleg mladostnikov v stanovanjski skupini spremljajo še mladostnika/-e v mladinskem stanovanju in so tako dvojno obremenjeni. V skupini izpolnjujejo normativ mladostnikov, poleg tega pa imajo še mladostnike v mladinskem stanovanju. Zaradi tega so se sprva pojavljale tudi ovire pri nezaupanju s strani drugih služb, vendar pa so sčasoma ugotovili, da se ta način dela obnese (Mržek, 2009). Zakonska urejenost bi vsekakor prinesla precej več finančnih sredstev in s sistematizacijo verjetno tudi dodatna delovna mesta. Če k temu dodamo še odsotnost potrebnih standardov in protokolov dela, dobimo majava tla, na katerih stojijo vzgojitelji oziroma mentorji. Glede na njihovo željo po večji aktivnosti ter po nadaljnjem raziskovanju in razvijanju tega področja pomoči menimo, da bi jim bilo treba omogočiti boljše pogoje dela.

Izkušnje tako intervjuvanih mentorjev kot tudi mladostnic z delom in bivanjem v mladinskem stanovanju so zelo dobre. Za mladostnici ne pridejo v poštev nobene druge alternative bivanja, saj menita, da je takšno spremljano bivanje najboljše, da jima omogoča dovolj svobode in da sta pridobili samostojnost, kar je tudi glavni namen celotne obravnave. Tudi mentorja menita, da je to zelo učinkovit način pomoči, ki ga je treba še dodatno razvijati in raziskovati, saj dosegajo mladostniki po odhodu dobre uspehe. Ti mladostniki so sicer v določenih trenutkih zelo samostojni, saj so v to prisiljeni, vendar pa bi ob prehitri osamosvojitvi lahko zašli na stara pota. Mladostniki namreč po odpustu preverijo na novo pridobljene vedenjske vzorce, kar pa se brez opore svojcev ali strokovnjakov lahko konča s ponavljanjem vedenjskih vzorcev, ki so bili prvotni razlog za namestitev v institucijo (Kojič, 1995). Mladinsko stanovanje je torej mehanizem, ki prepreči, da bi bili mladostniki v 18. letu starosti po izhodu iz institucije prisiljeni v samostojno življenje po principu 'znajdi se sam'. Za sodobno družbo je namreč značilen proces podaljševanja mladostništva, ko ostajajo posamezniki doma pri svojih starših tudi do 30. leta in več. Za mlade na splošno je danes značilno, da svojo identiteto gradijo brez soočanja s situacijami in izzivi neodvisnega življenja (Leskošek, 1999). Pogosto se od doma odselijo šele takrat, ko vzpostavijo

novo partnersko zvezo, s tem pa se le preselijo iz ene skupnosti v drugo. Od mladostnikov v vzgojno-izobraževalnih ustanovah pa se zahteva, da institucijo zapustijo takoj, ko dopolnijo polnoletnost, kar pomeni, da vzgojno-izobraževalni sistem ne sledi družbenim spremembam.

Sklenemo lahko, da so podpustne oblike pomoči mladostnikom potrebne in koristne ter da bi bilo nujno spodbujati njihov nadaljnji razvoj. Treba bi bilo sistematizirati načine dela in območje delovanja v prihodnosti razširiti na večji krog uporabnikov, tudi tistih mladostnikov, ki bi v mladinsko stanovanje lahko vstopili brez poprejšnjega bivanja v stanovanjski skupini.

Literatura

Benedik, I. (1987). Mladostnike vzgajamo za življenje. *Ptički brez gnezda*, 12(25), 67–73.

Čačinovič Vogrinčič, G., Kopal, L., Mešl, N. in Možina, M. (2005). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Golob, I. (2008). *Za lažjo osamosvojitvev*. Pridobljeno 21. 3. 2009 s svetovnega spleta: <http://www.zurnal24.si/cms/novice/slovenija/gorenjska/index.html?id=52257>.

Hofbauer, U. (2008). *Mladinsko stanovanje: potreba ali prestiž?*; diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Horvat, M. (2000). Cilji, pogoji in naloge, oblike ter metode dela z vedenjsko in čustveno motenimi v vzgojnih zavodih, stanovanjskih skupinah, mladinskih in prevzgojnih domovih. V M. Horvat (Ur.), *Delo z vedenjsko in osebnostno motenim otrokom in mladostnikom* (str. 14–19). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Imperl, F. (1986). Stanovanjske skupine v zahodnem Berlinu – od modela k samostojnim organizacijam. *Ptički brez gnezda*, 11(23), 61–70.

Interno gradivo Mladinskega doma Jarše. (2007). *Opis mladinskih stanovanj*. Ljubljana: Mladinski dom Jarše.

Kiehn, E. (1997). *Sozialpädagogisch betreutes Jugendwohnen*. Freiburg: Lambertus. Slovenski prevod z dodatnim besedilom Mitje Krajncana: Socialno pedagoška oskrba otrok in mladostnikov v stanovanjskih skupinah - prevod Učakar, A. in Krajncan, M. Ljubljana: Samozaložba.

Klasinc, D. (ur.). (2000). *Stanovanjske skupine za otroke in mladostnike z motnjami vedenja in osebnosti v Sloveniji*. Maribor: Društvo strokovnih delavcev v stanovanjskih skupinah-BIVA.

Kojič, N. (1995). Eksperiment samostojnega bivanja mladostnikov po odpustu iz stanovanjske skupine. *Ptički brez gnezda*, 17(43), 114–117.

Leskošek, V. (1999). Stanovanje kot pomemben prispevek k samostojnosti mladih. V S. Mandič (Ur.), *Pravica do stanovanja: brezdomstvo in druga stanovanjska tveganja ranljivih skupin* (71–105). Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Mladinski dom Maribor. *Polsamostojno življenje*. Pridobljeno 12. 12. 2008 s svetovnega spleta: http://www.mladinski-dom-mb.si/mlad_stan.htm.

Mržek, T. (2009). *Mladinska stanovanja: opis poodpustnih oblik bivanja in pogled nanje skozi oči mladostnikov in vzgojiteljev*; diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

Skalar, V., Ravnikar, F., Horvat, J., Hvalec, B., Ivanuša, I., Tolar, J., Valenčič, J. in Kolenc, F. M. (1995). *Okvirni vzgojni program za delo v vzgojnih zavodih, stanovanjskih skupinah, mladinskih domovih in prevzgojnem domu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Stumpp, G. (1996). Mladostniki živijo v svojem stanovanju, spremlja jih socialni delavec: razmišljanja o novi praksi. *Iskanja*, 13(15), 136–141.

Vrbnjak, T. (2007). *Praksa prehiteva systemske rešitve*. Pridobljeno 16. 1. 2009 s svetovnega spleta: <http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/default.asp?kaj=3&id=2007092205249828>.